

Gmina Klucze. Sołectwa.

Gmina Klucze w Powiecie Olkuskim składa się z sołectw:

Klucze,
Bogucin Duży,
Jaroszowiec,
Zalesie Golczowskie,
Golczowice,
Cieślin,
Kolbark,
Bydlin,
Krzywopłoty,
Kwaśniów Górny,
Kwaśniów Dolny,
Ryczówek,
Hucisko,
Rodaki,
Chechło.

Klucze.

Klucze są otoczone **pięknymi lasami** z trasami rowerowymi.

Wieś nieopodal **Białej Przemszy**.

Została **lokowana przez królową Elżbietę**, która sprzedała w 1374 r. kluczewskie sołectwo m. in. z rudonośną łąką Jaśkowi i Wawrzekowi.

Historia własności kluczewskiej: wspomniany już Jasiek i Wawrzek (1374 r.); Włodek – cześnik krakowski (nadanie z 1388 r.); XV i XVI w. – królewszczyzna; wojewoda krakowski Mikołaj Firlej (1595 r.); własność szlachecka (1789 r.).

W Kluczach działa m. in. **fabryka papieru Velvet Care**.

Znajduje się tutaj **Pustynia Błędowska** – największy w Polsce obszar pustynny.

Bogucin Duży.

Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1226 r.

Nazwa wsi pochodzi od imienia Bogut, Boguchwał, Bogumił.

W 1273 r. podczas rozbicia dzielnicowego, w Bogucinie rozegrała się **bitwa między wojskami księcia Bolesława Wstydliwego a zbuntowanymi rycerzami**.

Wieś jest położona na wzgórzu, więc – według D. Rozmusa i J. Rosia, mogła należeć do **wczesnośredniowiecznego systemu obronnego**.

Bogucin Duży należał do klasztoru mogińskiego, o czym świadczy wzmianka w dokumencie z 1273 r.

W 1315 r. część wsi była prywatna a następnie należała do dóbr królewskich (królewszczyzny).

Działa tu Koło Gospodyń Wiejskich, OSP.

Zabytkiem jest **rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem na kolumnie**.

We wsi rosną **pomnikowe drzewa**, m. in. lipy, wiąz.

Jaroszowiec.

Wieś leży na **Wyżynie Olkuskiej**.

Jest pięknie położona wśród **lesistych wzgórz z ostańcami**, jak: **Cerkiewska Góra, Maniakówka, Pod Wieżą, Stołowa Góra, Jastrząbka, Zubowe Skąty, Grzęda Olkuska, Nad Kopalnią, Parzenica, Plikowe Skątki.**

W okolicach Jaroszewca znajdują się jaskinie: **Jaskinia Twarda, Jaskinia Błotna, Jaskinia Jaroszeńska, Jaskinia Lodowa w Jaroszewcu, Szczelina Jaroszeńska.**

Nazwa wsi według legendy pochodzi od imienia Jarosz, które nosił gajowy wypasający tu owce.

W XIX w. była to **wieś przemysłowa**. Funkcjonowała tu **kopalnia rud żelaza**, a do końca tegoż wieku – również **cementownia** - Kopalnia rudy żelaza i cementownia „Klucze”.

W 1913 r. zbudowano tu **dworzec kolejowy**.

W 1952 r. we wsi zaczęły działać **Zakłady Budowlane i Montażowe „Szkłobudowl”** a w latach 1959-1961 wybudowano **Hutę Szkła Walcowanego**.

W Jaroszewcu znajdują się zabytki, m. in. willa dyrektora z XIX w i cztery kamienice.

Przez Jaroszewiec przeprowadzona jest **Linia Hutnicza Szerokotorowa**.

Funkcjonuje **Klub Sportowy „Unia Jaroszewiec”, wyciąg narciarski, ogromny dół po XIX – wiecznej kopalni.**

Zakłady przemysłowe w Jaroszewcu, to m. in.: **Huta Szkła, Szklomasz.**

Jaroszewiec słynie także z **Wojewódzkiego Szpitala Chorób Płuc** o pięknej architekturze.

Znajduje się tutaj **sanktuarium Najświętszej Maryi Panny Wspomożycielki Wiernych.**

Zalesie Golczowskie.

Wieś jest przepięknie położona, wśród **lasów sosnowych, bukowych i mieszanych**, gdzie znajdują się **ostańce i jaskinie**.

Leży na **Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej i Parku Krajobrazowym Orlich Gniazd.**

Golczowice.

Wieś powstała w XIV w.

W 1401 r. sołtysem golczowickim był Stefan.

Wsią władali m. in.: Melsztyńscy, Tęczyńscy (XV r); Bonerowie (XVI w.). W końcu XVI w Golczowice były wsią królewską.

We wsi znajduje się **krzyż upamiętniający potyczkę oddziału powstańców kpt.**

Mossakowskiego z wojskami rosyjskimi pod Golczowicami w 1863 r.

Wieś jest położona w **dolinie Białej Przemszy w Parku Krajobrazowym Orlich Gniazd.**

W lasach między Golczowicami a Jaroszewcem znajduje się wokół **Stołowej Góry** kompleks lasu grądowego, jaworzyny górskiej, buczyny sudeckiej, ciepłolubnej buczyny naskalne, kwaśnej buczyny niżowej oraz **skąty wapienne i jaskinie.**

Cieślin.

Cieślin to **malownicza wieś położona nad rzeką Jarnówką (Sączenicą) – potok Białej Przemszy**, na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej, wśród **lasów**.

Znajdują się tu **sadzawki zasilane okolicznymi źródłami.**

We wsi widnieją **ruiny młyna wodnego**, zbudowanego z kamienia wapiennego i cegły, 1893 r.

Przy **plebanii w Cieślinie** znajduje się **półtorametrowa figura św. Jana Nepomucena** z pińczowskiego kamienia.

Św. Jan Nepomucen – ratuje tonących, chroni od wypadków przy wodzie i przed klęskami żywiołowymi, likwiduje obrzęki i opuchlizny. Ur. w 1340 r. w Nepomuku, w Czechach, w

wyniku konfliktu z królem Wacławem IV, został zamordowany a jego ciało wrzucono do Wełtawy.

Według legendy, miejscu, gdzie znajduje się figura św. Jana Nepomucena, odpoczywał św. **Stanisław bp krakowski, późniejszy męczennik.**

Dawniej w okolicznych wodach, można się było kąpać dopiero po corocznym poświęceniu wody w sadzawce wokół figury św. Nepomucena.

Kolbark.

Wieś została założona pod nazwą Słów (Slow) w 1356 r. **na prawie sredzkim za panowania Kazimierza Wielkiego.**

Przez Kolbark prowadził **średniowieczny trakt** z Krakowa na Śląsk i Wielkopolskę.

W XVI w wieś należała być może do klasztoru norbertanek w Zwierzyńcu w Krakowie.

W Kolbarku istnieje OSP; drużyna piłkarska "Ludowy Zespół Sportowy Kolbark Błyskawica"; Koło Gospodyń Wiejskich "Źródło".

Widnieją tu **ruiny istniejącego niegdyś młyna, tartaku, karczmy.**

We wsi znajduje się **10 kapliczek przydrożnych, m. in. kapliczka domkowa pw. Matki Boskiej Częstochowskiej; kapliczka domkowa pw. Św. Jana Kantego; murowana kapliczka słupowa poświęcona Matce Boskiej; i Figura św. Floriana.**

Między Kolbarkiem a Pazurkiem **nad rzeką Białą Przemszą** znajduje się osada **Kolbark Młyny**, gdzie znajduje się **nieczynny młyn wodny i stawy rybne.**

Z kolei pomiędzy Kolbarkiem a Jaroszowcem w **Łęgu Kolbarskim** nad Białą Przemszą rosną **lasy doskonałe do grzybobrania.**

Bydlin.

Wieś był założona w XII w. Pierwsza wzmianka o Bydlinie pochodzi z 1120 r.

Bydlin został lokowany jako miasto przez 1404 r a po 1530 r. pozbawiono go praw miejskich.

Przez wieś biegnie **Szlak Orlich Gniazd i Jurajski Rowerowy Szlak Orlich Gniazd.**

We wsi widnieją **ruiny zamku.**

Dawni właściciele zamku, to: rycerz Niemierza herbu Strzała; Bonerowie; Jan Firlej; jego syn Mikołaj..

Zamek został spalony przez Szwedów w 1655 r.

Pod koniec XIX w u stóp zamku istniała **kopalnia galeny.**

W dniach 14-18 listopada 1914 r. na bagnistych terenach, pomiędzy Bydlinem a Załężem, miała miejsce **bitwa pod Krzywopłotami** pomiędzy legionami Józefa Piłsudskiego a oddziałami rosyjskimi, nazwana przez Józefa Piłsudskiego „**krzywopłockimi legionowymi Termopilami**”.

Polegli w tej bitwie legionieści są pochowani **w zbiorowej mogile na cmentarzu w Bydlinie.** W każdym roku 11 listopada z okazji Święta Niepodległości Polski, odbywają się tutaj **uroczystości o randze państwowej.**

Krzywopłoty.

Krzywopłoty to piękna, **malownicza** wieś, położona na **Jurze Krakowsko-Częstochowskiej, w kotlinie, wśród wzgórz.**

Pierwsze wzmianki o wsi pochodzą z 1403 r. w dokumentach sądowych.

W 1791 r. Krzywopłoty należały do dóbr królewskich.

Na tutejszym terenie w dniach 14-17 listopada 1914 r. rozegrała się tutaj **słynna bitwa pod Krzywopłotami.**

Przed II wojną światową wielu mieszkańców zajmowało się powroźnictwem.

Kwaśniów Górny.

W Kwaśniowie Górnym znajduje się kilka kapliczek – zabytków: murowana **kaplica domkowa św. Antoniego**, której powstanie jest związane z **powstaniem styczniowym**; wśród **świerkowych lasów murowana kapliczka domkowa na Borach**, wybudowana w 1863 r., z którą jest związana legenda o **ukrytych skarbach przez powstańców styczniowych**.

Kwaśniów Dolny.

W dawnych czasach we wsi były **dwa młyny, pokłady kamienia wapiennego, torfu i marglu**. Znajduje się tu **zabytkowa, renesansowa wieża mieszkalno-obronna**, która została zbudowana w 1552 r. jako kamienna część drewnianego dworu.

Ryczówek.

Ciekawostką jest, że jedna z ulic Ryczówka nazywa się **Argentyna**, bo tak nazwali wiejską wspólnotę po powstaniu styczniowym nietrzeźwi urzędnicy carscy.

Nazwa wsi być może pochodzić od **ryku** dzikich zwierząt (być może niedźwiedzi) albo od rycerza Rycza.

Według badań archeologicznych prowadzonych przez Wojciecha Sicińskiego z Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, **pierwsza osada na terenie Ryczówka istniała już w ok. II – IV w n. e.** Była to **kultura przeworska**, o czym świadczą wykopaliska z tego terenu, np. naczynia gliniane, kości zwierzęce, pozostałości po i paleniskach.

Niektóre z osad pochodziły z VIII – X w.

We wsi pola są nazywane „**dauba**”, co znaczy wąwóz.

Na terenie wsi istnieją jeszcze prawdopodobnie nie zbadane przez archeologów **ślady z czasów rzymskich oraz z VIII – XI w.**

W okolicach Ryczówka istnieją nazwy geograficzne, zawierające w **sobie wyraz „ruska”** np. „Rusie Łąki”, „Ruska Góra”, „Las – Ruska”. Nazwy te zostały nadane być może w czasach: bitwy pod Pilicą Władysława II, w której ponoć uczestniczyły wojska ruskie, albo podczas najazdu Tatarów i ich lenników Rusinów w 1256 r.

Jak podaje legenda, w lesie Biały Mech znajduje się **kurhan wodza tatarskiego – Bal-Bal, Baba**, co znaczy . „ojciec” w języku mongolskim.

Pierwsza informacja o Ryczówku pochodzi z 1325 r. Wieś była wówczas własnością Włódków, do których także należał Ogródzieniec.

Wieś powstała na skutek połączenia dwóch miejscowości: **Ryczowa Minor i Ryczowa Królewskiego**.

Podczas „potopu” szwedzkiego, Szwedzi „sprowadzili” do Ryczówka epidemie różnych chorób, w tym cholery, która przyczyniła się do śmierci wielu mieszkańców wsi.

W XVII w. wieś była własnością klasztoru Kamedułów krakowskich.

W latach 1789 – 91 w Ryczówku był dwór, drewniana kaplica, browar i młyn.

Niektóre **elementy wyposażenia nieistniejącego już w Ryczówku modrzewiowego kościoła**, to: ołtarzyk z figurą Matki Boskiej i boczne ołtarze, które obecnie znajdują się w Bydlinie, natomiast rzeźba św. Mikołaja znajduje się w kościele w Rodakach.

W czasie **powstania styczniowego** ówczesny wójt Psarski pomagał powstańcom, za co Rosjanie zesłali go na Sybir.

Jak głoszą legendy, okolicy wsi znajdowały się **powstańcze kryjówki**. N **wzniesieniu Godawica** znajdują się **4 mogiły powstańców styczniowych**.

W czasie zaborów **mieszkańcy wsi domagali się powstania polskiej szkoły, za co zostali przez rosyjskiego zaborcę ukarani – zabrano im las.**

We wsi w **czasie bitwy pod Krzywopłotami**, stacjonowało dowództwo austriackie.

W jednym z domów **kwaterunkował prawdopodobnie komendant Józef Piłsudski.**

Od 1929 r. we wsi funkcjonowały **dwie paramilitarne organizacje młodzieżowe.**

Pod koniec lat 20-tych m. in. w Ryczówku miały miejsce **manewry wojsk polskich.**

W latach 1934-35 pracujący w Ryczówku leśniczy **Krutikow** - Rosjanin, był **pierwszym ornitologiem w naszym regionie obrączkującym ptaki.**

W czasie hitlerowskiej okupacji, pomiędzy Ryczówkiem a Kwaśniowem przebiegała granica między Rzeszą a Generalną Gubernią. Podczas II wojny światowej miała miejsce **martyrologia mieszkańców wsi. Działała tu komórka AK.**

Z Ryczówka pochodził **pierwszy partyzant ziemi olkuskiej – Stefan Piątek.**

We wsi z inicjatywy Haliny Żak, od 1982 r. działa **Teatr Ludowy przy Kole Gospodyń Wiejskich, który odnosił sukcesy w Warszawie (m. in. w teatrze „Buffo” i „Kwadrat”).**

Ryczówek jest **malowniczo położony.** W okolicach Ryczówka znajdują **wapienne wzgórza o sinym kolorze: wyższe - Świniuszka/Sinica i niższe Siniczka. Spod Świniuszki tryska źródło.**

Inne **źródło** wypływa obok **Księżej Góry.**

Niegdyś, nieopodal Żelazka, **istniała Pustynia Ryczowska**, obecnie całkowicie zalesiona.

Na terenie Ryczówka, jak wykazały badania, występuje swoisty **mikroklimat.**

We wsi stoi kilka **przydrożnych kapliczek.**

Rodaki.

Rodaki są położone na terenie **Krajobrazowego Parku Orlich Gniazd.**

W 1595 r. wieś należała do wojewody krakowskiego Mikołaja Firleja.

Na terenie Rodak widnieje **wzniesienie Świniuszka (487 m n.p.m.)**, ze szczytu którego można zobaczyć **Pustynię Błędowską i ruiny zamku w Ogrodzieńcu.**

W Świniuszcze znajduje się **jedna z najgłębszych jaskiń na Jurze Krakowsko-Częstochowskiej – jaskinia Brzęczka.**

Wokół wsi rozciągają się **malownicze lasy z wapiennymi ostańcami i skalistymi dolinkami**, przez które przebiega **szlak turystyczny i rowerowy.** Jest to wymarzony teren także dla **grotołazów.**

Są dwie **hipotezy dotyczące pochodzenia nazwy Rodaki:** pochodzenie nazwy od rodu, do którego wieś należała lub od słowa „rod” – źródło.

W 1325 r. w Rodakach był kościółek.

Właściciele wsi: królewszczyzna (do 1388 r.); cześnik Włodek (od 1388 r.); Salomon i Piotr herbu Łabędź (XV w.); Bonerowie (1581 r.); Jan Ulryk Schaffgotsch (1870 r.);

W XVI w. we wsi znajdował się młyn i karczma.

Zabytki Rodak, to: należący do **Szlaku Architektury Drewnianej województwa małopolskiego** jednonawowy **drewniany kościółek św. Marka z 1601 r. z barokową wieżyczką**, wewnątrz m. in. **późnobarokowy ołtarz św. Marka. Figura św. Mikołaja z drewnianego kościółka** stoi w nowym kościele w Rodakach.

Chechło.

Wieś powstała w XI w.

Nazwa pochodzi od słowa **Chechło – ziemia bagienna.**

W 1308 r. najemnicy Jana Muskaty splądrowali tutejszy kościół.

Chechło występuje w **bulli papieża Jana XXII** jako Hehel z ok. 1326 r.

Główną atrakcją Chechła jest sławna Pustynia Błędowska, przez którą przepływa rzeka Biała Przemsza.

Zabytki: **kościół pw. NMP z rokokowym ołtarzem Matki Boskiej z Dzieciątkiem.**

Gmina Klucze jest niezwykle malownicza, można w niej wypocząć i zwiedzić wiele interesujących zakątków.

Źródła:

-Klucze (gmina), [online], [dostęp: 05 czerwca 2020], Dostępny w Internecie: <[https://pl.wikipedia.org/wiki/Klucze_\(gmina\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Klucze_(gmina)) >;

-Klucze (województwo małopolskie), [online], [dostęp: 05 czerwca 2020], Dostępny w Internecie:

<[https://pl.wikipedia.org/wiki/Klucze_\(wojew%C3%B3dztwo_ma%C5%82opolskie\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Klucze_(wojew%C3%B3dztwo_ma%C5%82opolskie)) >;

-Olgerd Dziechciarz, Bogucin Duży, [online], [dostęp: 05 czerwca 2020], Dostępny w Internecie: <<https://przeglad.olkuski.pl/bogucin-duzy/> >;

-Jaroszowiec, [online], [dostęp: 05 czerwca 2020], Dostępny w Internecie:

<<https://pl.wikipedia.org/wiki/Jaroszowiec> >;

-Zalesie Golczowskie, [online], [dostęp: 05 czerwca 2020], Dostępny w Internecie:

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Zalesie_Golczowskie >;

-Golczowice (województwo małopolskie), [online], [dostęp: 05 czerwca 2020], Dostępny w Internecie: <

[https://pl.wikipedia.org/wiki/Golczowice_\(wojew%C3%B3dztwo_ma%C5%82opolskie\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Golczowice_(wojew%C3%B3dztwo_ma%C5%82opolskie))>;

-Cieślin, [online], [dostęp: 05 czerwca 2020], Dostępny w Internecie: <

<https://www.cieslin.pl/>>;

-Cieślin koło Olkusza – młyn wodny – Strażnicy Czasu, [online], [dostęp: 05 czerwca 2020], Dostępny w Internecie: < <http://www.straznicyczasu.pl/viewtopic.php?t=78>>;

-Cieślin. Figura św. Jan Nepomucena, [online], [dostęp: 05 czerwca 2020], Dostępny w Internecie: <<https://www.cieslin.pl/figura-sw-jana-nepomucena/>>;

-Kolbark, [online], [dostęp: 05 czerwca 2020], Dostępny w Internecie:

<<https://pl.wikipedia.org/wiki/Kolbark> >;

-Olgerd Dziechciarz, O Kolbarku słów kilka, [online], [dostęp: 05 czerwca 2020], Dostępny w Internecie: <<https://przeglad.olkuski.pl/o-kolbarku-slow-kilka/> >;

-Bydlin, [online], [dostęp: 05 czerwca 2020], Dostępny w Internecie:

<<https://pl.wikipedia.org/wiki/Bydlin> >;

-Krzywopłoty (województwo małopolskie), [online], [dostęp: 05 czerwca 2020], Dostępny w Internecie:

<[https://pl.wikipedia.org/wiki/Krzywop%C5%82oty_\(wojew%C3%B3dztwo_ma%C5%82opolskie\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Krzywop%C5%82oty_(wojew%C3%B3dztwo_ma%C5%82opolskie)) >;

-Katarzyna Ponikowska, Krzywopłoty – mała wieś z wielką historią/Olkusz nasze miasto, [online], [dostęp: 05 czerwca 2020], Dostępny w Internecie:

<<https://olkusz.naszemiasto.pl/krzywoploty-mala-wies-z-wielka-historia/ar/c8-2683414> >;

-Kwaśniów Górny (K) – Powstanie styczniowe 1863-1864 – Kilece, [online], [dostęp: 05 czerwca 2020], Dostępny w Internecie:

<<http://powstanie1863.zsi.kielce.pl/index.php?id=k34> >;

-Kwaśniów Dolny, [online], [dostęp: 05 czerwca 2020], Dostępny w Internecie: <

https://pl.wikipedia.org/wiki/Kwa%C5%9Bni%C3%B3w_Dolny>;

-Wieża mieszkalno-obronna, Kwaśniów Dolny – Zabytek.pl, [online], [dostęp: 05 czerwca 2020], Dostępny w Internecie: < <https://zabytek.pl/pl/obiekty/kwasniow-dolny-wieza-mieszkalno-obronna>>;

-Ryczówek, [online], [dostęp: 05 czerwca 2020], Dostępny w Internecie: <<https://pl.wikipedia.org/wiki/Rycz%C3%B3wek>>;

-Olgerd Dziechciarz, 17 wieków dziejów Ryczówka, [online], [dostęp: 05 czerwca 2020], Dostępny w Internecie: <<https://przeglad.olkuski.pl/17-wiekow-dziejow-ryczowka/>>;

-Rodaki, [online], [dostęp: 05 czerwca 2020], Dostępny w Internecie: <<https://pl.wikipedia.org/wiki/Rodaki>>;

-Chechło (województwo małopolskie), [online], [dostęp: 05 czerwca 2020], Dostępny w Internecie:

[https://pl.wikipedia.org/wiki/Chech%C5%82o_\(wojew%C3%B3dztwo_ma%C5%82opolskie\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Chech%C5%82o_(wojew%C3%B3dztwo_ma%C5%82opolskie)).

Oprac. Iwona Rams